

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

**VZDELÁVANÍM
PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH
RÓMSKYCH KOMUNÍT**

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Kód ITMS: 26130130051

číslo zmluvy: OPV/24/2011

Metodicko – pedagogické centrum

Národný projekt

**VZDELÁVANÍM PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKYCH KOMUNÍT**

Slavka Virasztóová

AKČNÝ VÝSKUM

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor UZ: Mgr. Slavka Virasztóová

Kontakt na autora UZ: slawwwka@gmail.com; elfa, s. r. o. Košice

Názov: **Akčný výskum**

Rok vytvorenia: 2014

Odborná garantka: Doc. PaedDr. Alica Petrasová, PhD.

Oponentský posudok vypracovali: PaedDr. Erika Novotná, PhD.
PaedDr. Edita Šimčíková, PhD.

ISBN 978-80-565-0191-7
EAN 9788056501917

Tento učebný zdroj bol vytvorený z prostriedkov projektu Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komúnit. Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie.

Text neprešiel štylistickou ani grafickou úpravou.

Obsah

Úvod.....	4
1 Kvalita školy	5
2 Akčný výskum	8
3 Ako realizovať akčný výskum?	12
Záver.....	36
Bibliografické zdroje.....	37

Úvod

Učebný zdroj „*Akčný výskum*“ je vytvorený pre program kontinuálneho vzdelávania „Multikultúrna výchova v inkluzívnej edukácii“ a je obsahovo zameraný na výskum pedagogických javov. Zameriava sa na podstatu akčného výskumu vo výchove a vzdelávaní rómskych žiakov, s cieľom skvalitniť výchovu a vzdelávanie, čím napĺňa jeden zo špecifických cieľov daného programu.

Učebný zdroj je rozdelený do troch samostatných kapitol. Prvá kapitola je zameraná na kvalitu školy. Vysvetlenie pojmu, prvky a charakteristické znaky kvalitnej školy.

Druhá kapitola obsahuje všeobecné informácie „*Čo je akčný výskum?*“, pedagóg realizujúci akčný výskum až k jeho podstate, čo je pretavenie zmien do praxe.

Tretia kapitola je venovaná podrobnému opisu, ako akčný výskum realizovať v praxi. Nájdete v nej postup práce, námety na realizáciu vedeckého výskumu, až po upozornenia, na čo si dávať pozor.

Súčasťou učebného zdroja je vzor dotazníka na tému „*Dotazník kvality vzdelávania v škole*“ a druhy a formy škálovania.

1 Kvalita školy

Čo rozumieme pod pojmom kvalita školy? Kedy môžeme povedať, že škola je kvalitná? Čo je meradlom kvality? Takéto a podobné otázky by si mali položiť rodičia školopovinných detí a hľadať na ne odpovede, aby pre svoje dieťa vybrali naozaj školu s pečaťou kvality.

„Kvalita ako hlavný znak našich škôl.

Škola je vstupnou bránou do života. Je tu pre žiakov, nie žiaci pre školu. Je zariadením na napĺňanie ich života.

Má žiakov pripraviť na život, nie o život.

Škola nemôže byť miestom na ohrozovanie osobností žiakov objavovaním ich neznalostí, ale priestorom na uľahčovanie ich učenia sa.

Žiak má byť predovšetkým vzdelávajúci sa, nie vzdelávaný.

Žiaci nechodia do školy preto, aby sa dozvedeli, čo majú robiť doma.

V škole sa má nielen učiť, ale aj naučiť, aby človek prestal byť v čase mimo výučby žiakom a mohol robiť najmä to, o čo má záujem (hoci sa aj učiť).

Prvoradou úlohou školy je naučiť žiakov, nie skontrolovať, či sa naučili. Nielen výsledky, ale proces učenia sa v škole je významný.

O každodenné známky sa opiera ako o barly len chromá pedagogika.

Ak sa žiaci učia kvôli známkam či rodičom, už len aby sa začali učiť kvôli sebe.

Bez vnútornej motivácie zostávajú schopnosti len nerozvinuté a nevyužitú možnosti.“ [15]

Vo všeobecnosti je kvalita miera splnenia požiadaviek, očakávaní, uspokojenia vyjadrených alebo predpokladaných potrieb zákazníkov, či partnerov.

Pod kvalitou školy rozumieme optimalizáciu všetkých procesov prebiehajúcich na škole, ktoré vedú k určitým výsledkom, podľa ktorých posudzujeme úroveň školy. Manažérom kvality v škole je riaditeľ, manažérmi kvality výučby sú učitelia a pri sebarozvoji sú manažérmi kvality žiaci za pôsobenia školy a učiteľov. Z toho je zrejmé, že ak chceme zvyšovať kvalitu školy, je potrebné zamerať sa na tú úroveň, ktorej sme manažérmi. K tomu sú však potrebné ešte dve veci a to:

1. Vhodné pracovné prostredie.
2. Podpora a uznanie vedenia školy.

Ak si zoberieme, že: „Kvalita školy stojí a padá na výučbe“, tak je na mieste otázka: *Ako učiť, aby sme dosiahli stanovené výsledky a podieľali sa na sebarozvoji žiakov?* (námet na akčný výskum)

Pozrime sa na kvalitu školy globálne a uvedme si hlavné oblasti, na ktoré sa pri posudzovaní kvality školy zameriavame.

Hlavné oblasti posudzovania kvality školy	Charakteristické črty školy riadenej v systéme kvality
<ul style="list-style-type: none"> • strategické plánovanie školy 	<ul style="list-style-type: none"> • vypracovaná stratégia na zvyšovanie kvality a plán zlepšenia kvality, • kvalita rozvíjaná v súlade s vlastnou stratégiou školy, • jasné stratégie autoevaluácie, • dlhodobé plánovanie.
<ul style="list-style-type: none"> • školské vzdelávacie programy 	<ul style="list-style-type: none"> • zameranie na prevenciu problémov, • optimalizácia učebných osnov vo vlastnom školskom programe.
<ul style="list-style-type: none"> • zamestnanci školy a ich rozvoj 	<ul style="list-style-type: none"> • investície do zamestnancov, • ľudia vytvárajúci kvalitu podporovanú kreativitou, • efektívne pracujúci tím, • riaditeľstvo, ktoré riadi kvalitu a proces zlepšovania kvality sa dotýka všetkých zamestnancov, • jasné úlohy a zodpovednosti.
<ul style="list-style-type: none"> • spolupráca s partnermi, marketing 	<ul style="list-style-type: none"> • otvorenosť okoliu, orientácia na zákazníka, partnera, • kvalita ako prostriedok zvýšenia spokojnosti partnera.
<ul style="list-style-type: none"> • priestorové, materiálne a finančné podmienky 	
<ul style="list-style-type: none"> • proces výučby 	
<ul style="list-style-type: none"> • klíma školy 	<ul style="list-style-type: none"> • kvalita ako súčasť kultúry školy.
<ul style="list-style-type: none"> • výsledky školy, uplatnenie absolventov 	<ul style="list-style-type: none"> • isté poslanie, ktoré škola má.
<ul style="list-style-type: none"> • vonkajšie hodnotenie školy 	<ul style="list-style-type: none"> • riešenia sťažností ako príležitosti k zlepšeniu.

Tabuľka č.1: Hlavné oblasti a charakteristické črty kvality školy (Nezvalová, Obst, Prášilová, 1999)

Keď sa zamyslíme nad všetkými položkami, ktoré charakterizujú kvalitnú školu, vynára sa otázka: „Ako možno získať informácie o kvalite školy?“

Medzi základné nástroje zisťovania kvality školy patrí:

- anketa, dotazník pre učiteľov, rodičov, žiakov a partnerov školy,
- sociometrické prieskumy, didaktické výskumy,
- testy – pre žiakov na zisťovanie vedomostí a zručností,
- hospitácie,
- pozorovania,
- rozborov úspešnosti žiakov na prijímacom konaní,
- rozhovory učiteľov, rodičov, žiakov a partnerov školy,
- brainstorming, diskusia, SWOT analýza,
- benchmarking, benchlearning - porovnávanie s inými školami,
- fotoevaluácia - vyhodnocovanie silných a slabých stránok školy pomocou fotografií,
- sledovanie profesijného rastu učiteľov,
- analýza písomných materiálov a portfólií,
- správy školskej inšpekcie, správy o vykonaných kontrolách,
- hodnotenie školy zriaďovateľom a inými subjektmi,
- prezentácia školy v médiách, v dennej a regionálnej tlači, televízii a rozhlase, rozbor ocenení, sťažností, ohlasov v médiách.

Z výsledkov prieskumu možno získať obraz o svojej škole, jej prednostiach, ale aj nedostatkoch a smerovaní, či napredovaní.

Rozvíjať kvalitu v škole možno aj prostredníctvom modelu **EFQM** - Model výnimočnosti EFQM (EFQM Excellence Model), ktorý reprezentuje prístup **TQM** (*Total Quality Management*). Ide o nástroj pre komplexné posudzovanie školy a jej výkonnosti.

EFQM je najviac používaným modelom v Európe. Je východiskom pre udeľovanie Európskej ceny kvality a podporovaný Európskou komisiou. [15]

2 Akčný výskum

Pedagogická činnosť učiteľa je neustále sa zdokonaľovanie vo svojej profesijnej oblasti. *Ako učiť lepšie? Čo robiť ináč? Aké prostriedky pritom využívať?* K tomu môže prispieť pedagogický výskum, v ktorom učiteľ skúma edukačnú realitu, výsledky zverejňuje a zmeny pretavuje do praxe. [17]

Akčný výskum je jedným z druhov vedeckého výskumu, v ktorom **praktici systematicky skúmajú svoju prax s jediným cieľom – skvalitniť ju.** [8]

V pedagogickej praxi sa stretávame s učiteľmi, ktorí akčný výskum realizujú priamo vo svojej praxi:

➤ **UČITEĽ – UČÍ**

Pritom nerozlišujeme či ide o učiteľa *dobrého* – odborník vo svojej oblasti, ktorý má k žiakom pozitívny vzťah a vie zaujať a naučiť, alebo *zlého* z pohľadu odbornosti a prístupu k žiakom. Je to učiteľ, ktorý nemá potrebu svoje postupy inovovať.

➤ **REFLEKTÍVNY UČITEĽ – REFLEKTUJE SVOJU ČINNOSŤ** – *zamýšľa sa nad svojimi výsledkami.*

Inovátor vo svojej oblasti, rieši pedagogickú problematiku epizodicky.

➤ **UČITEĽ VÝSKUMNÍK – SKÚMA EDUKAČNÚ REALITU** [13]

Cielene, premyslene robí zmeny. Návrhy na zmeny učenia robí prakticky, nakoľko učenie realizuje. Je podmnožinou reflektívneho učiteľa. Týchto učiteľov nie je veľa (prsty jednej ruky).

Akčný výskum vo svojej podstate znamená, že výskumné aktivity realizuje jednotlivec v rámci vlastnej praxe, alebo tím pedagógov a výskumníkov, ktorý reaguje na aktuálne problémy výučby.

Dobre uskutočnený akčný výskum má za následok osobnostný rozvoj, zlepšenie profesijnej praxe, rozvoj inštitúcie, v ktorej osoba pracuje a predstavuje tiež príspevok k zlepšeniu spoločnosti v širšom význame.

Praktici systematicky skúmajú svoju prax s jediným cieľom – skvalitniť ju.

Akčný výskum:

- realizuje sa v činnosti.
- realizuje ho učiteľ sám v triede.

REFLEKTÍVNY UČITEĽ	UČITEĽ VÝSKUMNÍK
NEFORMÁLNY VÝSKUM	AKČNÝ VÝSKUM
<ul style="list-style-type: none"> • spätná väzba – skúšanie, test, • učiteľ pracuje so žiackym portfólio. 	
v izolácii triedy, žiaci sú domorodci, učiteľ je votrelec	v izolácii triedy
spontánnosť – nie je projektovanie	procesná systematická práca
-	systematicky analyzuje údaje a formuluje hypotézy
aplikuje svoje úvahy v praxi nesystematicky	aplikuje svoje úvahy v praxi systematicky a svoju prax mení
svoje zistenia nezverejňuje	zverejňuje svoje zistenia a tie sú oponované

Tabuľka č. 2: Porovnanie reflektívneho učiteľa a učiteľa výskumníka [13]

Pedagogický prieskum je nižšia forma empirického skúmania, keď chceme zistiť iba jeden jav, neskúmame problém do hĺbky. Je východiskom pre aplikovaný a základný výskum. Často sa používa v bežnej výučbe (napr. nadriadenými orgánmi, inšpekčnými orgánmi, riaditeľmi škôl a inštitúcií, keď si robia prieskum na zistenie stavu vedomostí žiakov). Poskytuje informácie o stave a úrovni výučby. Pri prieskume sa používa najčastejšie dotazníková výskumná metóda. Hypotézy výskumu sa pri prieskume neoverujú (Turek, Albert, 1997). [18]

Napr.:

- koľko máme v triede Rómov,
- prieskum verejnej mienky, ...

Pedagogický výskum je cieľavedomá a zámerná vedecká analyticko – syntetická činnosť, ktorou skúmame pedagogickú realitu, kauzálne súvislosti, porovnávanie v jave prostredníctvom adekvátnych metodických prostriedkov a výskumných techník. Cieľom je získať vedecké fakty o rozličných stránkach pedagogickej skutočnosti, ktoré sa zovšeobecňujú do podoby zákonov, všeobecných poznatkov alebo vedeckých pedagogických teórií. [18]

Poznámka: Prieskum a výskum sa nelíšia počtom respondentov!

Etnografický výskum: výskumník príde → adaptuje sa na podmienky → skúma → výstup.

Učiteľ vstupuje do triedy ako votrelec (zasahuje do života žiakov - domorodci), nie ako etnograf (nezasahuje do života).

Učiteľ má za úlohu meniť, najskôr musí poznať to, čo chce meniť. Najskôr musí žiakov poznávať. Potom robí intervenciu – výskum, aby mohol zmenu realizovať.

Inšpirovať by sme sa mohli filmom: „*Pánovi učiteľovi s láskou*“; „*Medzi riadkami*“; „*Úsmev Mony Lizy*“, v tomto filme J. Roberts – stvárňuje reflektívnu učiteľku.

Zhrnutie

Pomerne mladým a u nás takmer neznámym druhom pedagogického výskumu je **akčný výskum** (nazývaný tiež praktický výskum alebo učiteľmi realizovaný výskum, angl. *action research*).

Akčný výskum je zameraný priamo na vylepšovanie, skvalitňovanie, pozitívne ovplyvňovanie pedagogickej praxe, t.j. na okamžité, bezprostredné využitie jeho výsledkov. Vykonávajú ho učitelia (niekedy v spolupráci s výskumníkmi) priamo vo svojej učiteľskej praxi a je integrálnou súčasťou vyučovacieho procesu. Reaguje na aktuálne potreby pedagogickej praxe, navrhuje ich riešenie, ktoré overuje priamo vo vyučovacom procese. V prípade pozitívneho výsledku sa riešenie stáva okamžite súčasťou vyučovacieho procesu.

Postup pri akčnom výskume býva takýto:

- Učiteľ uvažuje o skvalitnení vyučovacieho procesu. Na základe svojich skúseností zisťuje, že niektorý prvok vyučovacieho procesu (obyčajne to býva niektorá časť učiva, vyučovacia metóda alebo spôsob preverovania a hodnotenia žiakov) nie je efektívny a že by ho bolo možné realizovať aj kvalitnejšie. Môže sa inšpirovať aj pri sebavzdelávaní (napr. štúdiu pedagogickej literatúry či výmene skúseností s kolegami).
- Navrhne príslušnú inováciu, prekonzultuje ju s kolegami alebo s výskumníkom, spolu s nimi urobí plán – projekt akčného výskumu t.j. ako budú postupovať pri overovaní efektívnosti navrhovanej inovácie.
- Na základe plánu inováciu realizuje v školskej praxi - vo vyučovacom procese.
- Priebežne zisťuje dôsledky inovácie na priebeh a výsledky vyučovacieho procesu.

- Získané výsledky vyhodnotí. V prípade, že sú pozitívne, oboznámi s nimi pedagogickú verejnosť a inovácia sa stane integrálnou súčasťou vyučovacieho procesu. Jej prínos môže byť niekedy až taký, že významne prispeje k rozvoju určitej koncepcie alebo aj vedeckej teórie. V prípade, že výsledky nie sú presvedčivé, navrhuje ďalšiu inováciu a celý cyklus sa opakuje.

Akčný výskum môžu vykonávať aj vedúci pracovníci školy, a to napr. tak, že zisťujú prínos zmeny organizačnej štruktúry školy, spôsobu hodnotenia učiteľov, rôznych foriem vzdelávania učiteľov a pod.

Medzi výhody akčného výskumu patria:

- odborný rast učiteľov, najmä v oblasti pedagogického výskumu, ale aj zmeny v ich zmýšľaní i konaní, rozvoj kritického myslenia, chápania podstaty výchovy a vzdelávania, sebapoznania, sebahodnotenia a pod.;
- ich väčšie uspokojenie z práce, satisfakcia (často iba morálna, ale mala by byť aj finančná);
- je to spôsob ako sa stať lepším učiteľom, ako riešiť problémy v škole či v triede;
- skvalitnenie vyučovacieho procesu na škole;
- rozvoj pedagogickej teórie;
- môže sa vykonávať aj dlhší čas, pretože mnohí učitelia učia tých istých žiakov aj viac rokov;
- je integrálnou súčasťou vyučovacieho procesu, a preto sa môže stať súčasťou práce učiteľa.

Najväčšou nevýhodou akčného výskumu je, že obyčajne sa realizuje iba na malej vzorke, napr. v jednej triede či jednej škole, a preto zovšeobecniteľnosť jeho výsledkov je obmedzená (niekedy platí iba pre skúmanú vzorku).

Akčný výskum je bežnou súčasťou práce učiteľa pri koncepcii TQM - totálne (komplexné) riadenie kvality školy, ktorá sa zavádza do praxe väčšiny škôl v hospodársky vyspelých štátoch sveta (bližšie pozri: Turek, 1999). [20]

Podstatou **akčného výskumu** je zverejnenie výsledkov a zmena prístupu učiteľa. Jeden učiteľ podnieti ďalšieho učiteľa k tomu, aby aj on zrealizoval ďalší výskum. Tak sa to opakuje.

3 Ako realizovať akčný výskum?

Akčný výskum uskutočňujeme v určitom čase. Jeho trvanie môže byť od niekoľkých dní, týždňov, cez mesiace, až po roky. Realizácia akčného výskumu prebieha v niekoľkých na seba nadväzujúcich etapách.

A) STANOVENIE VÝSKUMNEJ TÉMY

Výskumník formuluje, *čo chce skúmať, koho chce skúmať, kedy a v akých situáciách.*

Čo chce skúmať je výskumná téma, námet na výskum. Ukazuje na obsahové zameranie budúceho výskumu. Vychádza zo skúsenosti učiteľa v triede.

Učiteľ – výskumník:

- chce poznať jav, preto ho skúma,
- niekto jav skúmal, učiteľ chce overiť závery,
- inšpekcia, alebo niekto opísal nedostatky, čo učiteľa podnietilo k zmene ⇒ akčný výskum.

Nevyhnutné je stanoviť si výskumný problém. Poznáme tri typy výskumných problémov:

- Deskriptívne - *Aké to je?*
 - *Ako vyzerá denný režim žiaka?*
- Relačné (vzťahové) – *Aký vzťah existuje medzi skúmanými javmi?*
 - *Aký je vzťah medzi vzdelávaním žiaka z marginalizovaných rómskych komunit (MRK) a uplatnením sa na trhu práce?*
- Kauzálne – *Aká príčina vedie k akému dôsledku?*
 - *Aký je vplyv prestávok na výkonnosť žiakov?*
 - *Aký je vplyv celodenného výchovného systému (CVS) na smerovanie žiaka v živote?*
 - *Aký je vplyv dostávania obedov zadarmo na školskú dochádzku žiakov z MRK?*
 - *Aký je vplyv prepadajúcich žiakov na formovanie triedy a jej atmosféru?*

Príklady formulácií výskumných tém s problémom:

- *Dá sa nejako zlepšiť školská dochádzka žiakov z MRK?*
- *Je možné zmenou vyučovacích stratégií zlepšiť školskú úspešnosť žiakov z MRK?*
- *Môže zlepšenie sociálnej pozície žiaka z MRK v triede pozitívne ovplyvniť jeho vzťah ku škole a učeniu sa?*

Ale napr.:

- *Ktorí žiaci sú „vplyvní aktéri“ v triede?*

Toto je opis súčasného stavu určitého javu. Nie je to akčný výskum!

B) CIEĽ VÝSKUMU

Pod pojmom „*cieľ*“ rozumieme definovanie ideálnej predstavy, želaný výsledok, v našom prípade výskumu – čo chceme dosiahnuť.

Ciele vo vzdelávaní pre 21. storočie, ktorým má škola venovať pozornosť vychádzajú zo 4 pilierov: učiť sa poznávať, učiť sa konať, učiť sa žiť spoločne a učiť sa byť (Delors, Spilková, 1996).

Pri formulácii cieľov vychádzame z revidovanej Bloomovej taxonómie - zapamätať si, porozumieť, aplikovať, analyzovať, hodnotiť, tvoriť. [10]

Cieľom výskumu môže byť napríklad: *„Nájsť pedagogické prostriedky zlepšenia školskej úspešnosti žiakov z MRK v triede.“*

Akčný výskum musí mať „akciu“, niečo zistím a čo ďalej?

C) FORMULOVANIE VÝSKUMNÝCH OTÁZOK/ HYPOTÉZ

Výskumná otázka je formulovanie výskumného problému v opytovacej forme.

Deskriptívne otázky (popisujúce):

- *Ktorí žiaci z MRK sú v triede obľúbení?*

Porovnávacie alebo normatívne otázky:

- *Ktorými charakteristikami sa odlišujú obľúbení a neobľúbení žiaci z MRK?*
- *Zodpovedajú charakteristiky obľúbených žiakov z MRK požiadavkám školy?*

Kauzálne otázky (príčinné):

- *Je rodina žiakov z MRK rozhodujúcim činiteľom vytvárania ich vzťahu ku škole?*

V každom dobre stanovenom výskume sú všetky typy otázok.

Dobre položená otázka/ hypotéza je taká, ktorá sa dá overiť.

Napr.: *„Má zmena testových otázok vplyv na zmenu myslenia žiakov?“* – ťažko overiteľné ⇒ mylné závery ⇒ mylné praktiky.

Hypotéza – predpoklad vychádzajúci z nejakých skúseností, ešte neoverený praxou, pokladajúci sa za vedeckú pravdu.

Napr.: „*Chlapci sú viac technicky zdatní ako dievčatá.*“

Nie každý výskum musí začínať hypotézou, niektoré výskumy hypotézou končia. Nie každý výskum musí hypotézu potvrdiť. Aj nepotvrdenie výskumu je v poriadku.

Dá sa vznesená otázka/ hypotéza overiť?

Bude mať odpoveď na vznesenú otázku/overenie hypotézy praktické dôsledky vo vzťahu k problémom v triede?

D) VÝSKUMNÁ VZORKA

Pod výskumnou vzorkou rozumieme všetky osoby, objekty, javy, ktoré sú predmetom výskumu. Závety výskumu potom platia na uvedený základný súbor.

Výskumná vzorka môže obsahovať:

- **malý počet zástupcov cieľovej skupiny** (v jednej triede) na ktorej predmetom skúmania sú javy, analyzovanie ich príčin, vzťahov a súvislostí → kvalitatívny výskum. [9]
- **veľká vzorka respondentov**, na ktorej skúmame najrôznejšie javy. Zistenia a závery sa zvyčajne vzťahujú na celú populáciu, prípadne vybranú cieľovú skupinu, ktorú vzorka reprezentuje → kvantitatívny výskum. [10]

Výber výskumnej vzorky:

- náhodný výber (reprezentatívny – výber najlepšie reprezentuje základný súbor),
- stratifikovaný výber (oblastný - reprezentovaný určitými podmienkami),
- mechanický výber - skúmateľ vyberá každú n - tú osobu z presne určeného základného súboru,
- zámerný výber (cieľavedomý výber určitých respondentov - konkrétny žiak, jav, rodina, zámer),
- dostupný výber (vzorka skúmaných osôb, ktorú výskumník získa, resp. skúma, ak nemá možnosť získať respondentov náhodným výberom. Výsledky získané u uvedenej vzorky sú ťažko zovšeobecniteľné.).

Rozširovanie výskumnej vzorky sa pri kvalitatívnom výskume ukončí, keď výskumná činnosť nedáva nové údaje.

Kvalita (akosť) – niečo dobré, alebo zlé - konkrétny jav. Je relatívna, v rôznych situáciách sa môže meniť. Výsledky nás oprávňujú k výskumu a skúmame to na kvantitatívnej úrovni.

Kvantita (množstvo, počet, miera) – relatívna, v rôznych situáciách.

Napr.: trieda 24 žiakov, skúmame sociometriu – vzťahy v triede – toto je kvantitatívny výskum. Z pohľadu Slovenska je to kvalitatívny výskum (kvalita vzťahov).

Zhrnutie:

Podstatou kvantitatívneho a kvalitatívneho výskumu je, či to môžeme aplikovať.

Prírodovedec – podstata platí.

Sociológ – podstata vecí je ovplyvnená vnútom človeka, vytvára schému, ktorá v čistej podobe platiť nemusí.

E) AKO TO BUDEME SKÚMAŤ?

Na skúmanie využívame **výskumné metódy** – procedúry. Metóda je spôsob prenikania od javu k podstate, cesta poznávania primeraná cieľom a úlohám výskumu.

Medzi výskumné metódy patrí:

POZOROVANIE je najprírodzenejšia výskumná metóda (sledovanie každodenného diania okolo nás).

Účastnícke pozorovanie (učiteľ v triede robí záznam z pozorovania), ale pozor, ak ma pozorujú, nesprávam sa prirodzene!

Vedecké pozorovanie je založené na **plánovaní** – čo budem pozorovať, kde a kedy, **systematickosti** – pozorovanie v určitom časovom intervale a **objektívnosti** – minimalizovanie vplyvu subjektívnych pocitov, názorov, náhod a nepresností.

Prvky pozorovania:

Cieľ/ ciele – *prečo pozorovanie realizujeme?*

Predmet – *čo pozorujeme?*

Čas – *kedy pozorujeme?*

Spôsob – *ako pozorujeme?*

Každé pozorovanie sa začína **prípravnou fázou** – v nej si výskumník stanoví všetky prvky pozorovania. Nasleduje **vlastné pozorovanie** – zber údajov a zápis pozorovaných javov. Na konci **pozorovanie analyzujeme** – vyhodnocujeme a interpretujeme údaje a závery.

Predmetom pozorovania môžu byť:

- **činnosti** (obedovanie, hranie, čítanie, spanie, atď.),
- **sociálne vzťahy** (učiteľ - žiak, učiteľ - rodič, rodič - dieťa a pod.),

- **prostredie** (škola, rodina, školský klub, okolie, ...).

Námety na pozorovanie:

- *Aký je vplyv učebného zdroja na motiváciu žiakov.*
- *Aký je vplyv prostredia na správanie žiakov.*

Lepšie sa pozoruje v ohraničených priestoroch, ale cca 30 respondentov v triede, kde sa striedajú činnosti, je pozorovanie náročné. V dôsledku toho využívame účastnícke pozorovanie – učiteľ selektívne pozoruje jav pri nejakej metóde. Výhodné je vyučovaciu hodinu nahrat' a následne podľa schémy podrobne analyzovať.

DOTAZNÍK je najčastejšie používaná výskumná metóda, pri ktorej za krátku dobu získame veľké množstvo dát. Pri zostavovaní dotazníka musíme mať jasno v odpovediach na otázky:

Čo chceme zistiť?

U akých respondentov chceme uvedené informácie zistiť?

Pri zostavovaní dotazníka je potrebné dodržiavať dôkladne premyslenú a presne stanovenú štruktúru:

- a) Vstupné identifikačné informácie

Úvod: má vysvetliť účel a dôležitosť výskumu.

Inštrukcie: výklad o spôsoboch odpovedania.

- b) Vecné položky tvoria jadro dotazníka, vyjadrujú zvolený problém a hypotézy, ku ktorým očakávame názory respondentov výskumu.
- c) Populačné položky zahrňujú položky vek, miesto bydliska, pohlavie a pod.. Je najlepšie ich zaradiť na koniec.
- d) Záverečné informácie obsahujú poďakovanie respondentovi za spoluprácu.

Otázky, tvoriace jadro dotazníka, formulujeme primerane respondentom. Môžu byť **otvorené** (nie sú stanovené odpovede), alebo **uzatvorené** (súhlasím/ nesúhlasím, áno/ nie, ...).

Dotazník nie vždy odhaľuje realitu, nakoľko nevieme, či zaslaný dotazník vyplnil oslovený respondent, alebo ak respondent nerozumie otázke a nemá možnosť sa opýtať!

Vzor dotazníka

Základná škola v

Dotazník kvality vzdelávania v škole

S. Silná, 2010

Úvod

Milí žiaci,

v rámci zvyšovania úrovne vzdelávania na našej škole, vás chceme požiadať o vyplnenie nasledovného dotazníka. Váš názor je dôležitý, preto vás prosíme o úprimné a pravdivé odpovede. Dotazník je anonymný a všetky získané informácie sú dôverné a budú slúžiť len na vedecké účely. Vopred Vám ďakujeme za spoluprácu.

Inštrukcie

Dotazník obsahuje rôzne typy otázok. Pri väčšine z nich je potrebné označiť vami vybranú položku.

Ak nie je uvedené inak, vyberte len jednu možnosť. Pri otvorených položkách máte možnosť vyjadriť svoj vlastný názor.

1. Všeobecné informácie

Vyučujúci:	
Predmet:	
Ročník:	
Téma:	

2. Ktorá časť vyučovacej hodiny sa vám najviac páčila? (možných je viacero odpovedí)

- 1. časť: úvod - motivácia
- 2. časť: hlavná časť (výklad) - expozícia
- 3. časť: záver - fixácia

3. Ako ste na vyučovacej hodine pracovali?

- prevažne rozprávala pani učiteľka/ pán učiteľ
- najviac sme na vyučovacej hodine pracovali my žiaci
- na vyučovaciu hodinu prišla návšteva (na besedu)

4. S akými učebnými pomôckami ste na vyučovacej hodine pracovali?

- literatúra: učebnica, časopisy, encyklopédia
- didaktická technika: počítač, dataprojektor, interaktívna tabuľa, digitálny mikroskop, atď.
- materiálno-výučbové prostriedky: pravítka, modely, obrázky, torzo, mapy, atď.
- iné zdroje, uveďte aké:

5. S akými didaktickými materiálmi ste na vyučovacej hodine pracovali?

- pracovné listy
- interaktívne cvičenia
- prezentácia
- video
- protokol praktického cvičenia
- predvádzací zošit na interaktívnu tabuľu
- internetové online zdroje
- iné, uveďte aké:

6. Ktorá úloha z vyučovacej hodiny, čo ste mali riešiť sa Ti najviac páčila?

7. Čo ste sa chceli na vyučovacej hodiny dozvedieť (očakávania)?

8. Ako Vám vyučovacia hodina pomohla dozvedieť sa to, čo ste chceli?

- Veľmi dobre
- Dobre
- Priemerne
- Slabo

9. Celkovo hodnotíte vyučovaciu hodinu ako

1 2 3 4 5 6 7

Prínosná Neprínosná

10. Prosím ohodnoťte vyučovaciu hodinu

	Veľmi dobré	Dobré	Priemerné	Slabé
Výkon pani učiteľky/ pána učiteľa	☐	☐	☐	☐
Odborné vedomosti pani učiteľky/ pána učiteľa	☐	☐	☐	☐
Pripravené materiály na vyučovaciu hodinu	☐	☐	☐	☐

11. Prosím určte, ktoré z vymenovaných aspektov sú podľa Vášho názoru dôležité pre vyučovaciu hodinu

(viacero odpovedí je možných)

- Obsah učiva a podané informácie
- Získanie nových praktických poznatkov
- Šikovní, skúsení, dobrí vyučujúci
- Možnosť stráviť príjemný čas so spolužiakmi

12. Ako Vám vyučovacia hodina pomohla zdokonaľiť:

	Veľmi	Dobre	Priemerne	Slabo
Vaše vedomosti	☐	☐	☐	☐
Praktické zručnosti	☐	☐	☐	☐

13. Ktoré témy by Vás zaujímali?

14. Iné dôležité pripomienky, návrhy

ŠKÁLOVANIE je výskumná metóda, ktorá umožňuje zistiť, merať, hodnotiť vlastnosti, frekvenciu, intenzitu. Posudzovacia škála zvykne byť súčasťou dotazníka.

Konštatovanie: „*IKT výrazne ovplyvňujú kvalitu výučby v mojej triede.*“

- s výrokom súhlasím/ nesúhlasím, do akej miery? – tu využijeme škálovanie.

súhlasím 1 2 3 4 5 nesúhlasím

Formy a druhy škál

Formy škál

Pri realizácii výskumu pomocou škál je možné zvoliť nasledovné formy:

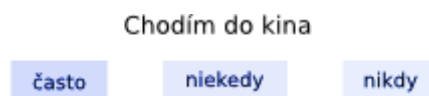
A) Numerické

B) Grafické

C) Slovné:

D) Symbolické:

Druhy škál

Pri výskume je možné využiť najrôznejšie druhy škál. V pedagogickom výskume sa najčastejšie používajú tieto:

A) Poradová škála zameraná na usporiadanie javov do poradia z rôznych hľadísk, napr. podľa významnosti alebo obľúbenosti. Výhodou tohto typu škál je ich jednoduché zhotovenie, jednoduché vyplnenie a ľahké vyhodnotenie.

Napr.:

Aký význam prikladáte jednotlivým formám overovania vedomostí? Usporiadajte ich do poradia podľa vlastných preferencií (1 = najpriateľnejšie, 7 = najmenej priateľné):

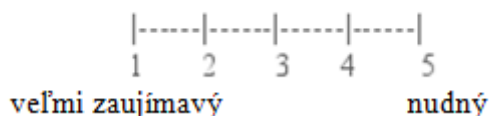
- _____ ústne skúšanie
- _____ písomka
- _____ didaktický test
- _____ referát
- _____ príprava a prezentácia výstupu
- _____ vypracovanie projektu
- _____ praktické overovanie vedomostí

Problematické je to, že nevieme určiť, o koľko významnejšia je pre respondenta jedna položka ako tá druhá a ďalšie.

B) Intervalová škála umožňuje hodnotiť vlastnosti alebo javy na stupnici. Intervaly sú rovnako veľké, čo ju matematicky zvyhodňuje. Možno s ňou robiť vyššie matematické operácie.

Vždy je potrebné označiť prvú a poslednú možnosť (napr.: 1 = veľmi zaujímavý; 5 = nudný).

Vyučovací predmet matematika je pre mňa:

C) Bipolárna škála má na krajných póloch protikladné výrazy. Používa sa na hodnotenie osobnosti človeka. V pedagogickom výskume ju môžeme využiť pri hodnotení vlastností žiaka, učiteľa alebo aj vlastností predmetov.

Napr.:

Žiak je
introvert 1 2 3 4 5 extrovert

Zásady tvorby **bipolárnych škál**:

- Vytvorte čo **najvhodnejšie protikladné pojmy**:

Nie:	ambiciózny	1	2	3	4	5	nepriebojný
Áno:	priebojný	1	2	3	4	5	nepriebojný

- Posudzované vlastnosti vyjadrite **tým istým slovným druhom**:

Nie:	múdry	1	2	3	4	5	hlúposť
Áno:	múdry	1	2	3	4	5	hlúpy

- Pokiaľ je to možné, netvorte **protikladný výraz pomocou predpony "ne-"**:

Nie:	múdry	1	2	3	4	5	nemúdry
Áno:	múdry	1	2	3	4	5	hlúpy

D) Likertove škály sú najpoužívanejšie v pedagogickom výskume. Používajú sa na meranie názorov a postojov ľudí. Tvorí ich výrok a stupnica. Všetky výroky sa formulujú vždy v pozitívnom tvare.

Medzi moje najobľúbenejšie aktivity v škole patrí:					
športové súťaže s rodičmi	úplne súhlasím	súhlasím	neviem sa vyjadriť	nesúhlasím	úplne nesúhlasím
karneval	úplne súhlasím	súhlasím	neviem sa vyjadriť	nesúhlasím	úplne nesúhlasím
fotografovanie na konci školského roka	úplne súhlasím	súhlasím	neviem sa vyjadriť	nesúhlasím	úplne nesúhlasím

Pravidlá pri zostavovaní škál:

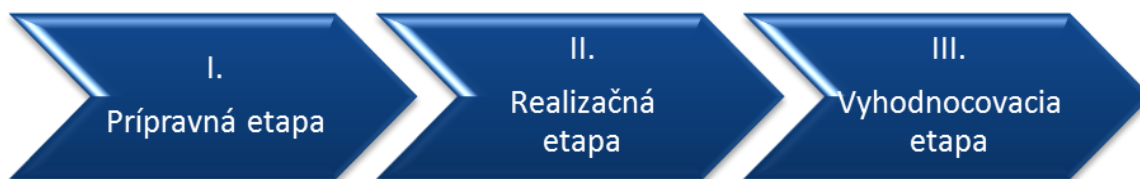
- striedať kladné a záporné znenie výroku,
- položka „neviem“ je veľmi dôležitá,
- vždy je potrebné uviesť aj položku „iné; aké“ – aby účastník mohol dopísať,
- nechať priestor na vyjadrenie - *Aký je váš názor?*,
- formulovať jednoznačné výroky aj odpovede,
- používať primeranú škálu (5 – 7 nepárny počet stupňov) u 7. – 8. ročných žiakov, u mladších žiakov využívame 3 stupňovú škálu.

INTERVIEW (výskumné interview) je vopred naplánovaná vedecká metóda, pri ktorej výskumník kladie otázky a respondent na ne odpovedá. Výskumník si odpovede zaznamenáva a neskôr vyhodnocuje.

Výskumník môže využiť niekoľko druhov interview:

- a) Priame interview – spočíva v priamom stretnutí výskumníka a respondenta, pri ktorom výskumník môže sledovať aj nonverbálne reakcie respondenta.
- b) Individuálne interview – ide o stretnutie výskumníka s jedným respondentom. Pri takomto stretnutí „*one on one*“ je možné rozoberať osobné témy.
- c) Skupinové interview - stretnutie výskumníka so skupinou 4 až 6 osôb. Výhodou takého stretnutia je nadväznosť myšlienok respondentov.
- d) Štruktúrované interview – výskumník má pre respondentov pripravené rovnaké otázky v rovnakom poradí. Jeho charakteristickou črtou je rýchle zistenie (kvantitatívna kvalita).
- e) Neštruktúrované (otvorené) interview – má podobu neformálneho rozhovoru, pri ktorom výskumník má pripravené len okruhy tém a základné aj doplňujúce otázky tvorí v priebehu rozhovoru, podľa reakcií respondenta. Tento typ interview je najnáročnejšie na spracovanie.
- f) Pološtruktúrované interview – výskumník má pripravené otázky, ktoré v priebehu rozhovoru môže meniť, nové vytvoriť a niektoré vynechať podľa priebehu rozhovoru.

Aby sme využili čas a priestor, ktorý máme k dispozícii na naozaj zmysluplný rozhovor a hlbšie prenikli do motívov a postojov respondenta a podľa jeho reakcií usmerňovali ďalší priebeh interview, je potrebné sa naň dôkladne pripraviť a prejsť všetkými etapami:

Obrázok č. 1: Etapy priebehu interview [online] <http://www.emetodologia.fedu.uniba.sk/index.php/kapitoly/interview/etapy.php?id=114p3>

I. Prípravná etapa

O čom? – premyslíme si tému a naformulujeme konkrétne otázky, ktoré smerujú k naplneniu cieľov.

S kým? – výber respondenta/ov.

Ako? – spôsob zaznamenávania odpovedí, vyhodnocovania.

Kedy? – termín a čas trvania interview.

Kde? – miesto.

II. Realizačná etapa

- Navodenie priateľskej atmosféry.
- Zoznámenie sa.
- Základné informácie o interview a získanie súhlasu.
- Priebeh interview.

III. Vyhodnocovacia etapa

Spracovanie výstupov → vyhodnotenie → záver.

TESTY slúžia na skúmanie vedomostí a zručností skúškou pevnej štruktúry, ktorú charakterizujú **objektívnosť** a **ekonomickosť**.

Objektívnosť testu zabezpečíme vhodnými otázkami/úlohami, rovnakými podmienkami testovania všetkých respondentov, rovnakým spôsobom hodnotenia.

Ekonomickosť testu z pohľadu respondenta – rýchle vyplňanie, z pohľadu výskumníka – rýchle vyhodnocovanie.

Ak chceme získať relevantné výsledky z testovania, je dôležité správne položiť otázky, nielen po obsahovej, ale aj po formálnej stránke. Na výber máme z niekoľkých možností:

- **Testové úlohy s výberom odpovedí**, pričom najčastejšie používame 2 – 4 distraktory vzťahujúce sa na rovnakú množinu javov a jedna, alebo viac správnych odpovedí.

Napr.:

1. Medzi domáce zvieratá patrí:

- a) pes, mačka, kôň
- b) opica, slon, kôň
- c) pavúk, mucha, osa
- d) sýkorka, orol, lastovička

2. V našich lesoch žije:

- a) pes, vlk, líška
- b) d'ateľ, sova, netopier
- c) srna, diviak, líška
- d) opica, medveď, kamzík

- **Testové úlohy so záporom.**

Napr.:

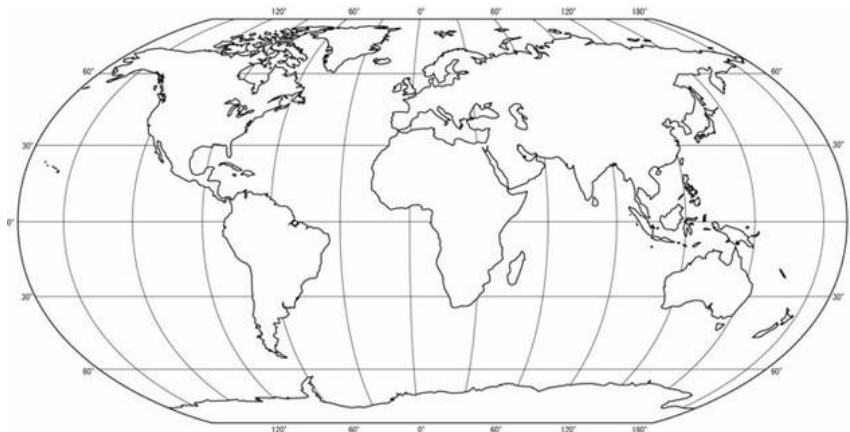
1. Ktoré zviera nepatrí medzi cicavce?

- a) netopier
- b) pes
- c) mačka
- d) sliepka

- **Testové úlohy s grafickými prvkami** (schémy, nákresy, obrázky, mapy, atď.).

Napr.:

1. Na mape vyznačte svetadiely

Obrázok č. 2: Mapa sveta [online] <http://thi.uhoz.to/2/d/e/2de742b8189806de93607862334aaeeb.640x360.jpg>

- **Testové úlohy typu správne/nesprávne.**

Napr.:

1. Je ruža šíповá bylina?

- a) Áno
- b) Nie

- **Úlohy na dopĺňanie** (jedno, alebo dve slová).

Napr.:

1. Pri dýchaní rastliny spotrebúvajú a do okolia uvoľňujú

- **Úlohy na zorad'ovanie.**

Napr.:

1. Usporiadajte vývinové štádia žiab:

_ larva _ vajíčko _ dospelý jedinec _ žubrienka

- **Úlohy na prirad'ovanie.**

Napr.:

1. Ku štátu prirad'te jeho hlavné mesto:

- a) Slovensko _ Rím
- b) Poľsko _ Vatikán
- c) Česko _ Moskva
- d) Rusko _ Praha
- e) Vatikán _ Varšava
- f) Taliansko _ Bratislava

Myšlienkové procesy v testových položkách

Na ich určenie sa najčastejšie používa (revidovaná) Bloomova taxonómia, ktorá má šesť úrovní:

Nižšie myšlienkové procesy

- Zapamätať si (reprodukovať poznatky).
- Porozumieť (položka je v inom znení než v učebnici, vyžaduje si interpretáciu).
- Aplikovať (použiť poznatok v novej situácii).

Vyššie myšlienkové procesy

- Analyzovať (usporiadať, porovnať, spojiť).

- Hodnotiť (vyjadriť vlastné stanovisko, nemôže sa použiť v objektívnych testoch vedomostí).
- Tvoriť (reorganizovať, kategorizovať).

Pri príprave hodnotného testu postupujeme nasledovne:

1. Zámer testu:
 - Čo chceme zistiť?
 - Čo chceme testovať?
 - Koho chceme testovať?
2. Vytvorenie špecifikačnej tabuľky testu.

Tabuľka č. 3: Špecifická tabuľka k testu

Učivo	proporcía učiva	počet úloh	zastúpenie myšlienkových procesov (nižšie/ vyššie)
Rodina	30%	6	3 NMP/ 3 VMP
.			
.			
.			
<u>Spolu:</u>			

3. Vytvorenie položiek testu.
4. Určenie obťažnosti testových úloh na základe zadania skupine respondentov.
5. Určenie testovacieho času.
6. Určenie počtu položiek testu (t.j. koľko úloh sa "zmestí" do testovacieho času).
7. Určenie poradia položiek testu.
8. Stanovenie spôsobu hodnotenia testu.
9. Ak je potrebné, vytvorenie viacerých ekvivalentných foriem testu.
10. Stanovenie validity a reliability testu.
11. Návrh grafickej podoby testu.
12. Overenie testu.

SOCIOMETRIA je výskumná metóda vhodná na akčný výskum.

Prečo? Môžete ňou diagnostikovať vzťahy v triede, určiť skupiny a podskupiny, určiť postavenie a pozície jednotlivých žiakov v triede a i.

Ako?

Príklady otázok:

S kým by si chcel/a sedieť?

Kto z triedy je pre teba vzorom?

S kým by si nechcel/a bývať na izbe na školskom výlete?

Z takých a podobných otázok vieme zistiť postavenie a pozície jednotlivých žiakov v triede, v učiteľskom kolektíve, vzťahy medzi žiakmi – pozitívne, neutrálne, negatívne, vodcov triedy či outsiderov a pod. Na základe týchto zistení vieme, ako učiteľ, či triedny učiteľ korigovať správanie jednotlivcov v triede, vytvárať skupiny pri kooperatívnom vyučovaní, zadávať individuálne úlohy, či uviesť funkciu žiakom v skupine.

Formy vyhodnotenia sociometrického testu:

I. Sociometrická matica

Každý napíše 3 mená spolužiakov ...

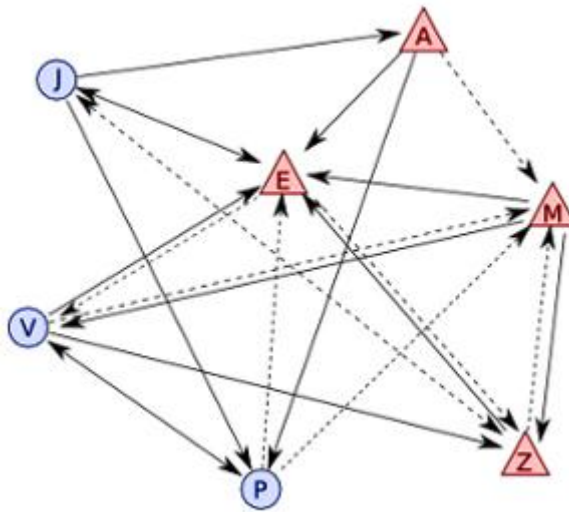
1. *S ktorým spolužiakom by si chcel/ a sedieť? ... (+)*
2. *S ktorým spolužiakom by si nechcel/ a sedieť? ... (-)*

Tabuľka č. 4: Výsledky

		Volení → → →							Počet uskutočnených volieb	
		A	E	J	M	P				
Voliaci ↓ ↓ ↓								+	-	Spolu
	A		(-)					0	1	
	E		(-)	(+)	(+)			2	1	
	J					(+)		1	0	
	M				(+)			1	0	
	P		(+)		(+)			2	0	
	Počet získaných volieb	+	1	0	3	1	1	6		
	-	1	1	0	0	0		2		
	Spolu								8	

Vysvetlivky: A (Anna); E (Emil); J (Jaro); M (Martina); P (Patrik) – začiatkové písmená mien žiakov.

II. Sociogram predstavuje grafické znázornenie vzťahov a postavenia jednotlivcov v skupine. Využitelný pri veľkosti skupiny do 20 členov.

Obrázok č. 3: Sociogram [online] <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/index.php/kapitoly/sociometria/vyhodnotenie.php?id=i16p5#kapB>

V. Sociometrický index predstavuje hodnotenie skupiny ako celku v číselnej forme.

Akceptovanie osoby (AO)

$$AO = \frac{\text{počet osôb, ktoré volili}}{N - 1}$$

Obrázok č. 4

Index súdržnosti skupiny (ISS)

$$ISS = \frac{\text{počet vzájomných volieb}}{\frac{N(N - 1)}{2}}$$

Obrázok č. 7

Odmietanie osoby (OO)

$$OO = \frac{\text{počet osôb, ktoré odmietajú osobu}}{N - 1}$$

Obrázok č. 5

Index pozitívnych vzájomných volieb osoby

$$IPV = \frac{\text{počet obojstranných volieb}}{N - 1}$$

Obrázok č. 8

Expanzia osoby (EO)

$$EO = \frac{\text{počet uskutočnených volieb osoby}}{N - 1}$$

Obrázok č. 6

Index emocionálneho uspokojenia jedinca

$$IEU = \frac{\text{počet obojstranných volieb členov}}{\text{počet volieb jedinca}}$$

Obrázok č. 9

Obrázky č. 4 – 9: Výpočty sociometrických indexov [online] <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/index.php/kapitoly/sociometria/vyhodnotenie.php?id=i16p5#kapB>

Aké varianty sociometrie možno použiť v školskej praxi?

- 1. Voľba konaním** - Rozdaj svoje obľúbené hračky spolužiakom, ktorých máš rád.
- 2. Akčná sociometria** – Posadíte sa do dvojíc tak, ako by ste chceli sedieť na dlhej ceste autobusom.
- 3. Vzťahová analýza (spätná sociometria)** - O ktorom spolužiakovi si myslíš, že si vyberie teba? (subjektívne vnímanie svojej osoby).
- 4. Háďaj kto** – Na koho sa vzťahuje uvedená charakteristika?
- 5. Odhad času** – Aký čas chcem tráviť so spolužiakmi pri určitej činnosti.
- 6. Kresbové metódy** – Vyjadrenie vzájomných vzťahov formou kresby.
- 7. Dotazník popularity v skupine** – Zoradíte členov skupiny podľa obľúbenosti.

Techniky analýzy sociálnych vzťahov

- 1. Interakčná analýza** – systematické pozorovanie správania členov skupiny.
- 2. SORAD (sociometricko-ratingový dotazník)** – umožňuje merať vzťahy a atmosféru medzi žiakmi v triede. Spolužiaci sa hodnotia z hľadiska vplyvu, obľuby a náklonnosti. Hodnotenie sa robí škálovaním.

SÉMANTICKÝ DIFERENCIÁL je výskumná metóda na skúmanie odlišnosti vnímania pojmov, odhalenie postojov k určitým objektom, javom a ich psychologického významu. Ide o niekoľko škál, z ktorých každá má 5 alebo 7 bodovú stupnicu, na konci ktorej sú dve protikladné slová, (viď tabuľka č. 5), vyjadrujúce protikladné vlastnosti posudzovaného subjektu. Zaškrtnuté body je možné graficky spojiť a získať tak sémantický profil posudzovaného subjektu. Túto metódu možno využiť napríklad pri zisťovaní:

- vhodnosti učebných zdrojov
- náročnosti testu, písomky, pracovného listu, príkladov, ...
- prístupu vyučujúceho, atď.

	1	2	3	4	5	6	7	
rýchla			x					pomalá
príjemná						x		nepríjemná
aktívna		x						pasívna
dobrá						x		zlá
povzbudzujúca								utlmujúca
silná							x	slabá
krásna						x		škaredá
ťažká		x						ľahká
veľká					x			malá

Tabuľka č. 5: Vyučovacia hodina bola ...

Pri tejto metóde využívame bipolárnu sedemstupňovú škálu, ktorá zahŕňa tri dimenzie:

1. **Dimenzia hodnotenia** (*ružová*) - hodnotenie pojmu podľa toho, aký dojem vyvoláva dobrý/zlý, príjemný/nepríjemný, ...
2. **Dimenzia sily** (*žltá*) - posudzovanie podľa toho, či pôsobí ako dominantný/nevýrazný, slabý/silný, ...
3. **Dimenzia aktivity** (*modrá*) - je zameraná na to, či je pojem vyjadrením dynamiky/pokoja, aktivity/pasivity, ...

Ako postupovať pri tvorbe sémantického diferenciálu?

1. **krok** - výber pojmu/ pojmov.
2. **krok** – vhodná škála (7 stupňová, pre deti 3 stupňová).
3. **krok** – vhodné bipolárne adjektíva, z rôznych dimenzií, no možno využiť iba jednu dimenziu, najčastejšie hodnotiacu.
4. **krok** – vytvorenie škály.

Vyhodnotenie môžeme vykonať rôznymi matematicko-štatistickými metódami, napr. vyrátaním strednej hodnoty ako aritmetický priemer, medián, smerodajnú odchýlku, variačný koeficient alebo použitím tzv. D-štatistiky.

EXPERIMENT je komplexná metóda kvantitatívneho výskumu schopná dokázať, ako jeden edukačný jav vplýva na iný. Používa sa na zistenie **efektívnosti**.

Sú nové učebnice anglického jazyka lepšie ako tie staré?

Pri experimente je nevyhnutné používať aj iné výskumné metódy – test, dotazník, pozorovanie, škálovanie, sociometria, atď..

Dôležitým prvkom experimentu je **existencia dvoch skupín subjektov**. Skupinu subjektov, ktorá má nasadený nový prvok (nový druh pôsobenia, novú učebnicu, metódu, výcvik a pod.) nazývame **experimentálnou**. Skupinu, ktorá pracuje pôvodným spôsobom, nazývame **kontrolnou**.

Obrázok č. 10: Dvojetapovité (spravodlivejšie) vytváranie skupín

Výber subjektov experimentu robíme na začiatku! Môže byť **náhodný**, ten je ideálny, alebo **nenáhodný**, podľa charakteristík (vek, pohlavie, prospech, atď.).

Správnosť výberu subjektov do experimentálnej a kontrolnej skupiny overujeme vstupným testovaním – **pretest**, tým môže byť dotazník, škálovanie, apod.. Výsledok experimentu overujeme výstupným meraním – **posttest**.

Pri plánovaní experimentu vychádzame z otázok:

Kedy? ... čas - na kedy experiment plánujeme, v akom termíne a čase ho budeme realizovať.

Kde? ... miesto realizácie – škola, školský klub, školská jedáleň, trieda, iné.

Za akých podmienok? ... špecifické prostredie, určitý časový interval, svetlo/tma, jedinec/kolektív, atď.

Ako? ... spôsob, proces, postup.

Čím je experiment ovplyvnený?

- činnosťou/nečinnosťou kontrolnej skupiny, pričom platí: „nečinnosť kontrolnej skupiny je menšie zlo ako neexistencia kontrolnej skupiny“,
- históriou,
- zmýšľaním subjektov,
- mortalitou,
- motivačnými činiteľmi subjektov experimentu.

Experiment má rôzne podoby. Je to to, čo učiteľ celý život vo svojej triede robí. Prichádza s hypotézou → nasleduje realizácia. Tá je buď účinná/ neúčinná a tak učiteľ hľadá príčiny, prečo? → toto je dôvod pre **akčný výskum**.

F) AKO naložíme s výsledkami zistení?

I. Spracovanie údajov

Sumarizácia výstupov do príslušného programu na spracovanie, ktorým môže byť napr. MO Excel. Výpočty, ktoré umožňuje priamo aplikácia MO Excel, alebo špecializované počítačové programy, napr. program Statistica: www.statsoft.cz (v českom jazyku). Spracovanie do tabuliek a grafov.

II. Interpretácia údajov

Interpretácia znamená **vyhodnotenie** a **vysvetlenie**. Postupujeme od hlavných a súhrnných informácií → k podrobnejším, čiastkovým. Od jednej čiastkovej témy k ďalšej.

Z čoho pri interpretácii vychádzame? – odpovedáme na otázky.

1. *Vyplývajú z porovnania získaných dát nejaké súvislosti?*

Je v údajoch nejaká symetria, pravidelnosť, alebo sú odchýlky, či dokonca diskrepancie?

Ako sa dajú vysvetliť?

2. *Vyjadrujú údaje istý trend, smerovanie, líniu, alebo sú skôr "rozhádzané"?*

3. *Sú údaje v súlade s existujúcou teóriou o skúmanom jave?*

Do akej miery ju potvrdzujú, rozširujú, špecifikujú, alebo popierajú?

4. *Sú vaše údaje v súlade s údajmi z iných výskumov?*

Ak nie sú, prečo?

Bolo to preto, že išlo o inú populáciu, iné obdobie alebo preto, že výsledky sa získali iným spôsobom (inou metódou, iným výskumným nástrojom)?

Alebo to bolo preto, že z údajov "vystúpili" neznáme, nekontrolované premenné?

5. *Aké sú podmienky a rozsah platnosti záverov?*

Do akej miery sa dajú závery zovšeobecňovať, pre akú populáciu platia?

Aké sú obmedzenia zistení?

Zhrnutie

Akčný výskum začíname realizovať, ak v pedagogickom jave vznikol problém, na ktorý hľadáme riešenia.

Učiteľ výskumník postupuje štúdiom literatúry (o danom pedagogickom jave a o jeho existujúcich výskumoch), navodí výskumnú tému → naformuluje výskumné otázky → realizuje výskum → zúročí výsledky výskumu → a nastáva zmena praxe (nové učebné zdroje, iné metódy a formy výučby, atď.), ak zmena nenastane – nie je to akčný výskum!!!

Záver

Učebný zdroj „Akčný výskum“ v rámci národného projektu „Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunit“ je prostriedkom, ktorý nám umožňuje správne nasmerovať výchovu a vzdelávanie žiakov z MRK, zo sociálne znevýhodneného prostredia a so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Svojou podstatou priamo nezasahuje do vnútra výchovno-vzdelávacieho procesu, ale v konečnom dôsledku pedagóg zo spätnej väzby vie na základe získaných informácií pozitívne ovplyvniť výchovu a vzdelávanie týchto žiakov.

Akčný výskum umožňuje hodnotiť vlastnú činnosť pedagóga, posúdiť adekvátnosť vyučovacej stratégie. Dôležité je zvoliť si vhodnú výskumnú metódu, adekvátny spôsob získavania informácií naformulovaním správnych otázok a naučiť sa výsledky spracovať a ďalej s nimi pracovať tak, aby sa stali pre nás prínosom a vedeli by sme ich vhodne pretaviť priamo do praxe. Práve týmto smerom je orientovaný učebný zdroj, aby učiteľ sa bez obáv mohol stať výskumníkom vo svojej triede, vybral si z ponúknutých metód tú, pre neho, najvhodnejšiu a v otázkach sa zameril na stanovený cieľ. V ponuke má k dispozícii množstvo príkladov a námetov.

Z priebežných pedagogických výskumov vyplýva, že digitálne technológie (DT), pútavé informácie, alebo pútavo podávané informácie, samostatnosť a originalnosť žiakov, vlastné tempo práce, hravá forma vzdelávania sú prístupy, ktoré prinášajú pozitívne zmeny vo výchovno-vzdelávacom procese (proces zapamätania sa uľahčuje a poznatky sú trvalejšie). Ale čo, kde a ako platí, do akej miery vie zistiť učiteľ – výskumník priamo v praxi.

Bibliografické zdroje

- [1] DISMAN, M. 2008. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- [2] GARIA-SELESOVÁ, M. J. a kol. 2001. *Aplikovaný výskum vo výchove a vzdelávaní žiakov. Súčasné trendy*. Žiar nad Hronom: Nadácia Škola dokorán.
- [3] PUNCH. K. F. 2006. *Úspešný návrh výskumu*. Praha: Portál.
- [4] GAVORA, P. 1999. *Akí sú moji žiaci? Pedagogická diagnostika žiaka*. Bratislava: Práca.
- [5] GAVORA, P. a kol. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského. [cit 2014-03-15]
Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/> ISBN 978–80–223–2951–4.
- [6] GAVORA, P. a kol. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. [online]. Bratislava: Univerzita Komenského. [cit 2014-03-15]
Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/index.php/kapitoly/veda-a-vyskum.php?id=i1>
- [7] GULOVÁ, L., ŠÍP. R. (eds.) 2013. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada.
- [8] Profesionálny rozvoj zamestnancov školy, [online]: *Definícia akčného výskumu* [cit 2014-03-13]. Dostupné na internete: <<http://www.skolskyportal.sk/clanky/akcny-pedagogicky-vyskum-ako-nastroj-vzdelavania-ucitelov>>.
- [9] [online]: *Kvalitatívny výskum*, [cit 2014-04-13]. Dostupné na internete <<http://www.tns-global.sk/vyskumne-metody/kvalitativny-vyskum>>.
- [10] [online]: *Kvantitatívny výskum*, [cit 2014-04-13]. Dostupné na internete <<http://www.tns-global.sk/vyskumne-metody/kvantitativny-vyskum>>.
- [11] [online]: *Ciele*, [cit 2014-04-20]. Dostupné na internete <<http://www.skola21.sk/slovník>>.
- [12] [online]: *4*, [cit 2014-04-20]. Dostupné na internete <<https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Cibakova1/.../4.pdf>>.
- [13] Porubský, Š. 2014. Akčný výskum - prednáška, Zvolen: Pedagogická fakulta UMB Banská Bystrica, Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky, 2014
- [14] [online]: *Pedagogická metodológia*, [cit 2014-04-30]. Dostupné na internete <katkobotka.szm.com/Pedmet3-vypracovane.doc>.
- [15] [online]: *Kvalita školy*, [cit 2014-08-01]. Dostupné na internete <<http://web.tuke.sk/kip/download/vuc22.pdf>>.

[16] Blaško, M., *Úvod do modernej didaktiky II. [online]*. Košice: Technická univerzita.
[cit 2014-08-01]

Dostupné na <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>>.

[17] [online]: *Akčný pedagogický výskum ako nástroj vzdelávania učiteľov*, [cit 2014-08-01].
Dostupné na internete <<http://www.skolskyportal.sk/clanky/akcny-pedagogicky-vyskum-ako-nastroj-vzdelavania-ucitelov>>.

[18] [online]: *Výskum učiteľov vo výučbe*, [cit 2014-08-01]. Dostupné na internete
<<http://web.tuke.sk/kip/download/vuc50.pdf>>.

[19] Blaško, M., *Výskum učiteľov vo výučbe [online]*. Košice: Technická univerzita.
[cit 2014-08-01]

Dostupné na <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>>.

[20] TUREK, I. 2004. *Základy pedagogického výskumu*. Bratislava: MPC.